

Toespraak Edie Brouwer, vrijwilliger/gids Kamp Amersfoort

4 mei 2018

Nationaal Monument
Kamp Amersfoort

Dáár, graf 27, vielen op 8 april 1943, ruim 75 jaar geleden, zeven verzetsmensen. Ze verschilden nogal van elkaar. In leeftijd: van 22 tot 50 jaar; in beroep: van metaalbewerker tot ingenieur of militair; in thuissituatie: van verloofd tot vader van drie kinderen; in overtuiging: van communist tot Oranjegezind militair en verschilden in woonplaats: van Den Helder tot Rotterdam (waar de meesten van de zeven vandaan kwamen).

Ze hadden ook iets gemeen. Allen werkten sámen aan diezelfde hoop: de nazi's het land uit. Ze waren verontwaardigd dat de binnenstad van Rotterdam in nauwelijks een kwartier met ruim 1300 bommen van de kaart was geveegd (met 800 doden en 80.000 daklozen als gevolg), hoe vliegveld Soesterberg zonder noemenswaardige slag of stoot was ingenomen, hoe in Den Helder tientallen doden waren te betreuren door hevige bombardementen.

In weerwil van de immense nazi-overmacht hadden deze zeven en al die andere verzetsmensen van het eerste uur, de eerste slag al gewonnen: zij behielden de hoop dat een andere toekomst mogelijk was dan de nationaal-socialistische. Ze berustten niet in de bezetting, want berusten is opgeven van hoop. Het leeuwendeel van de medelanders zal ze voor gek verklaard hebben dat ze uit het gareel liepen. Je hebt toch een gezin? Geen kuddedier zijn, vraagt veel energie. Vroeg in het eerste oorlogsjaar sloten zij zich aan bij het verzet.

Waar begin je? Want bevrijden gaat niet vanzelf en met toekijken verandert er weinig. Je begint voor fondsenwerving foto's van de koninklijke familie te verkopen om zo wapens te kunnen kopen, je wordt koerier met in een luciferdoosje microfoto's omtrent de Duitse kustverdediging, je verspreidt tweetalige proclamaties met oproep tot sabotage, je werkt mee aan een aanslag op een trein met Duitse militaire verlofgangers doch de pech is dat een spoorwegwachter over de draad struikelt en de aanslag voorkomt.

Ze worden opgepakt. De hoop krijgt een flinke deuk als je ervaart dat je door medelanders in de kraag bent gevat en verraden. Je doorstaat martelingen. Ja, na afloop biedt dat hoop, want zo lang er leven is, gloort het idee dat het mogelijk is de bevrijding mee te maken. Je moeder krijgt de rekening van de tandarts die je moest oplappen.

Je bent geïnterneerd in Kamp Amersfoort. Het is tenhemelschreiend. De enorme kou in die record-koude winter (-27°); de honger waarin wordt gesnakt naar een met wat etensresten gevulde vuilnisbak; het strafappell waar jonge Joodse jongens vanwege een mislukte vluchtpoging als angstaanjagend voorbeeld voor het oog van honderden medegevangenen letterlijk tot de dood kapot worden getrapt; de angst of jij erbij zou zijn als twaalf communisten 's avonds laat uit hun slaap worden gehaald met 'ankleiden' om als represaille de volgende ochtend vroeg te worden omgebracht. Je wordt te ziek in Kamp Amersfoort voor een proces en terwijl je ziet hoe tientallen maten weggevoerd worden uit het Kamp voor de kogel in Sachsenhausen, blijf je achter. Je ziekte heeft je voorlopig gered.

De oorlog krijgt een beslissende wending als de Duitsers Stalingrad moeten opgeven. Zou de oorlog op tijd aflopen? Zou je het kunnen uitzingen tot die tijd? Je hervindt de hoop. Na Oranjehotel, Amersfoort, Vught zit je in Utrecht aan de Gansstraat voor een schertsproces, waarin de doodstraf wordt gevonnist. De trechter aan hoop wordt smaller. Vooral als je je gratieverzoek in de grond wordt geboord. De bodem aan hoop zie je al. De hoop op een 'eeuwig paradijs' waar je je geliefden weer ziet is je laatste steun, schrijf je in je afscheidsbrief. Je vraagt van de pastor een rozenkrans die je vasthoudt. En nu het allerbangste moment van je leven nadert, hoop je dat de nazi-beulen je verzoek inwilligen om een laatste sigaret. Je krijgt 'm! Je hebt nog één laatste hoop: dat het offer van je leven niet voor niks, niet zinloos, is.

Deze zeven en al die anderen die hier zijn vermoord, die in het Kamp omkwamen of hun verzetsdaden overleefden, waren deel van een groter geheel dat het nationaal-socialisme op de knieën kreeg. Dat het mogelijk maakte om ook Kamp Amersfoort te bevrijden en daar in de bunkercellen kampbeul Joseph Kotälla gevangen te zetten. Ze geloofden en toonden aan dat het mogelijk is van slavernij op weg te gaan naar melk en honing. Laten we elkaar daarin inspireren. Want dag in dag uit is hoop, en niet berusting, nodig tegen vooroordelen en tegen onrecht om ons heen en vóór verdraagzaamheid.